

EN HISTORIE OM FÆLLESSKAB I HALM OG LER

Forest Row har 5.000 indbyggere og var en af de første engelske byer, som udråbte sig selv som 'transition town'. Der er – udokumenteret – omkring 200 alternative behandlere. Tablehurst er en af to biodynamiske gårde i udkanten af byen, som er hjemsted for en Steinerskole og en antroposofisk læreanstalt.

Af Martin Burlund

En skoleklasse besøger byggeriet af Peter Browns halmhus på Tablehurst Farm. Peter holder en sort klump op og spørger klassen, om nogen kan gætte, hvad det er, som han holder.

De unge piger og drenge er generte, men endelig er der en som gætter på kul. For kul er, hvad det ligner.

Peter flækker et smil og forklarer, at der er tale om Foamglas, der er et genbrugsmateriale fra ruder og vinduer. Foamglas er ufatteligt let, ikke brændbart og så er det isolerende. På trods af lethedens gør cellestrukturen, at det har en enorm trykmodstand, så de kan bære væggene. En stribe af Foamglas holder desuden de to kolossale trelags-vinduer, som hver vejer et halvt ton og naturligvis er sydvendte.

Materialet ligger også i klumper af Foamglas i kubikmetervis som isolering og udgør gulvet, før der bliver hældt tonsvis af cob – med rør til gulvarme i – på.

Dernæst forklarer Peter, at huset er bygget af kæmpemæssige halmballer, der vejer 400 kilo stykket. Og hvordan en traktor måtte tages i brug for at løfte dem fra jorden og placere dem i forbandt.

GEORG GEARLØS-MASKINE

Men ikke alle væggene er metertykke. De indendørs vægge støbes i løs halm og en ganske lille smule flydende ler i forme. Leret som bruges til gulv og vægge er fra udgravningen af fundamentet. Det betyder, at der er sten i, så Peter fortynder og sier stenene fra leret.

Til at blande det flydende ler med den løse halm har han bygget en Georg Gearløs-maskine ud af tre olietønder, som er svejset sammen med kasseret landbrugsudstyr, en cementmikser og et gummibånd, der overfører bevægelsen fra cementmikseren til tønderne. De har en hældning, som akkurat får halmen og leret til at bevæge sig gennem tønderne, mens de bliver blandet sammen. Men hvis de tynde halmvægge er en mulighed, kan man så ikke bare bruge dem som ydervægge, hvis der ikke er tale om halmen som bærende konstruktion?

Det kunne man måske godt, men det vil ikke isolere særlig godt, og hvis det er noget som myndighederne skal godkende, går det nok heller ikke. Men som indendørs vægge fungerer de perfekt, hvis man gerne vil have et naturligt alternativ til gipsvægge.

EN HISTORIE OM FÆLLESSKAB

Skoleklassen er bare et af mange besøg, som Peter Brown får hver dag. Hele byen er på bedste fællesskabs vis med til at opføre huset. Men det er ikke, fordi alle indbyggerne i Forest Row, hvor Tablehurst Farm ligger, kommer og giver en hånd med byggeriet.

Peter Brown har i 24 år beriget lokalmiljøet med biodynamiske grøntsager og kød som landmand på den biodynamiske gård, og er gået hen og blevet en pensionist uden den store opsparing.

I England er der en meget stram lokalplanlægning i det såkaldte grønne bælte syd om London, bl.a. fordi man gerne vil undgå, at nybyggeri skænder naturen og de traditionelle huse.

I Wales, Skotland og Nordirland kan en landmand på vej på pension bygge et nyt hus på grunden, men det er der stadigvæk ikke hjemmel for i engelsk lovgivning. Peter Brown fik dog lov til at bygge sit halmhus, hvis han lovede at fjerne en campingvogn på grunden.

Med byggetilladelsen i hånden skulle han nu samle 90.000 pund ind til at bygge huset. Med hjælp fra Tablehursts venner lykkedes det på to år at samle beløbet sammen i

lokalmiljøet. Så nu føler Peter sig også forpligtet til - med glæde - at vise lokalmiljøet, som render ham på dørene og forstyrrer byggeriet med jævne mellemrum, hvordan man bygger et halmhus.

En anden måde, som fællesskabet kommer til udtryk på, er ved at lade gårdens helt særlige beboere være med til at bygge huset. Tablehurst har nemlig tre herrer med svære mentale udfordringer, som bor og arbejder på gården. Det er bestemt ikke alt, de kan være med til, men når de er med til at bygge, spreder det glæde både hos dem selv og hos resten af sjakket.

MANGE BESØGENDE

Skoleklassen forlader halmhuset, og Peter prøver at huske på, hvad det var han var i gang med, inden skoleklassen kom ind, men han kan godt spare sig anstrengelserne, for mens skoleklassen går ud, kommer et ældre ægtepar ind for at spørge til byggeriet.

Fruen lægger som det første mærke til, hvor varmt der er i huset. Der er højt til loftet, så der er meget rum at varme op, men det er isoleret med almindelige halmballer. En 12-kilowatt brændeovn varmer vand op til 60 grader og sender det varme vand i en 1.500-liter tank, som så pumper det varme vand gennem gulvet. På dette tidspunkt er gulvarmen dog ikke installeret, så varmen kommer faktisk kun fra selve ovnen. Halmen i vægge og loft samt Foamglas i gulvet og under vægge og vinduer gør sit arbejde.

Peter forklarer ægteparret, hvordan pudset produceres med materialer delvist fra gården. 'Plaster', som pudset hedder på engelsk, smøres på væggene og udgør både husets ydre og indre skal. Det er lavet af sand, ler, strå og så den hjemmelavede ingrediens, komøg. Og der bliver produceret meget. Nogle dage kører mikseren hele dagen, bortset fra når den fyldes op. Til at lave cob-gulvet er det stort set samme blanding med en anden tykkelse, så de naturlige materialer kommer til sin ret mange steder i Peter Browns hus.

MANGE BEKYMRINGER

Ledelsen på den biodynamiske farm, hvor Peter har arbejdet i en stor del af sit liv, var ikke helt tryk ved idéen ved et halmhus på grunden. Der var mange bekymringer vedrørende mus og rotter og fugt i halmen, og at det ville blive for dyrt og langsommeligt at bygge det. Men Peter var overbevist om, at det var vejen frem, fordi et halmhus simpelthen ville være en gevinst for eftertiden og passe bedst til gårdens værdier. Så derfor blev det et sådan.

Ved begyndelsen af husets opførelse var Peter Brown direktør for foreningen for biodynamiske gårde i Storbritannien, hvilket han brugte tre dage om ugen på. Det besluttede han sig derfor at stoppe med, da han vidste, hvor meget tid han måtte bruge på at bygge huset kun med hans egne og frivillige kræfter. Det har indtil videre taget to år, og indvielsen er blevet rykket længere ud i fremtiden end først planlagt.

Det ældre ægtepar har fået besvaret deres spørgsmål og er på vej videre nu, så Peter og de frivillige kan endelig komme tilbage til arbejdet. Han regner med at kunne flytte ind senest om et halvt år.

